

Ian Harkness - Randi Myklebust - Kirsti Vigestad

Dramapedagogiske metoder

Henrik Ibsen: Fruen fra Havet

Ved Høgskolen i Finnmark ble Henrik Ibsens Fruen fra havet brukt som dramapedagogisk metode i Norsk 2.

Norsk 2 er en 10 vekttalls-enhet som bygger på den obligatoriske 10 vekttalls-enheten i norsk allmennlærerutdanning. Norsk 2 kan velges av studenter som er i sitt 3. eller 4. år i allmennlærerutdanninga, og av lærere som tar videreutdanning. I denne gruppa er det derfor en del godt voksne studenter.

For å gi lærere som er i arbeid mulighet til å benytte dette studietilbudet, blir Norsk 2 lagt til samlinger (torsdag, fredag, lørdag) annethvert studieår. Slik er det i inneværende studieår ved vår høgskole. Det er åtte samlinger i alt, hver med 18 undervisningstimer. Undervisninga blir på denne måten svært komprimert, og det blir liten tid til å drive gruppeaktiviteter under samlingene.

Henrik Ibsen. Tegning av Erik Werenskiold 1895

Studentene må regne med en høy grad av egeninnsats mellom hver samling.

Sjøl om vi hadde svært kort tid til disposisjon, bestemte vi oss likevel for å prøve ut dramapedagogiske metoder i denne studentgruppa, fordi dette var den eneste muligheten vi hadde til å nå ei høvelig studentgruppe der vi alle tre ved HiF kunne delta. Ved delvis å se på de dramapedagogiske øvelsene som metode for å komme inn i konfliktene i dramaet og delvis se på øvelsene som en demonstrasjon av bruken av slike øvelser mer generelt, kunne vi på en måte slå to fluer i en smekk.

Vi kunne på denne måten forsvare at øvelsene alene kanskje ikke ga god nok innsikt i dramaet. Ved å legge vekt på den didaktiske dimensjonen ved gjennomføring av øvelsene, ville vi oppnå en dobbel virkning: 1) Å tydeliggjøre konfliktene i *Fruen fra havet* og 2) signalisere til studentene: Med slike metoder kan dere gå inn i mange forskjellige fag- og stoffområder!

Her måtte vi også ta i betraktning at situasjonen for oss (lærere og studenter) bar preg av late-som situasjon. Studentene hadde lest dramaet på forhånd og hadde skrevet karakteristikk av personene. Demonstrasjonen av øvelsen lærer-i-rolle, som passer utmerket til en første innføring i et drama, ble derfor preget av en viss bakgrunnskunnskap.

Tidsramme

Fem timer var avsatt til Ibsen og *Fruen fra havet*, en time mer enn opprinnelig planlagt. Vi mente vi måtte ha minimum tre timer til utprøving av dramaøvelsene. Læreren som var ansvarlig for undervisninga på Norsk 2 (Kirsti V.), ville ha 1. og 5. time til sin disposisjon.

Gjennomgang av de dramapedagogiske metodene måtte altså skje på tre timer. Vi måtte da velge ut øvelser som ikke krevde så lang tid. Vi ville ha med *lærer-i-rolle*. I tillegg valgte vi arbeid med *dialogbit* og *bildeteater*. Vi kunne, med mer tid til disposisjon, fått med øvelser som passer bedre sammen, og som gikk inn i konflikten i dramaet i en mer logisk rekkefølge. Her var vinklingen mot det didaktiske en måte å forsvare opplegget på. Vi la derfor vekt på å forklare hvordan øvelsene var tenkt å virke i mer vanlige undervisningssituasjoner.

Innholdet i selve prosjektet

1. time: Forelesning

Plassering av Ibsen i dramahistorisk sammenheng (kort)

Hovedlinjer i forfatterskapet

Plassering av *Fruen fra Havet* i forfatterskapet
Komedie eller tragedie? Litt om ironien i dramaet

Nivåer i Ibsenlesninga (tradisjonelt):

Individuelt/psykologisk -, samfunnskritisk -, og idemessig nivå

2. time: Lærer-i-rolle

Introduksjon av øvelsen lærer-i-rolle. Kort innføring i bruken av øvelsen

Instruksjon til studentene: De skal være nok så pågående journalister. (se rollefablen - Bolette), Studentene får også beskjed om at "Bolette" først vil sitte og snakke litt med seg sjøl, men det skal komme tydelig fram at Bolette plutselig får øye på flokken som har nærmet seg. Dette blir tegnet som fører studentene inn i fiksjonen.

Studentene ga øyeblikkelig god respons og var svært engasjerte journalister. Det ble lett å få fram målene (se rollefablen): "lysten til å dra ut", "følelsen av å være innestengt", osv. "Journalistenes" spørsmål bar til dels sterkt preg av at de kunne stykket godt (hadde lest på forhånd), og sikkert også av det som ble nevnt i forelesinga i 1. time.

Eksempel på at studentene kom raskt inni fiksjonen:

Spørsmål: *Vi så at det flagget her, har det skjedd noe spesielt?*

Bolette kommer med et noe nølende svar om mors fødselsdag.

Spørsmål: *Å - kan vi få lov til å gratulere henne?*

Bolette (fremdeles usikker): Nei, det er ikke så lett, dessuten har vi en gammel venn på besøk.

Spørsmål: *Er han velkommen?*

Spørsmålene viser at studentene visste mer enn en slik utenforstående (felles) rolle vanligvis gjør (når øvelsen brukes som første innføring i et stykke). Med kort tid til disposisjon, og med den todelte målsettinga vi hadde med øvelsene, synes vi likevel at dette var en styrke. Mye kom fram, eller ble antydnet, om konfliktene i stykket.

3. time: Arbeid med dialogbiter

Studentene hadde på forhånd fått beskjed om å skrive personkarakteristikker. Som en forberedelse til de neste to øvelsene, skrev vi nå stikkord som karakteriserer de viktigste rollefigurene, på tavla:

Ellida: ufri, svevende, redd, rastløs, fortvilt, passer ikke inn, naturbarn

Wangel: god, snill, usikker, konvensjonell, mannsrolle, fraværende

Bolette: ansvarsfull, fornuftig, huslig, omtenksom, bitter

Arnholm: god lytter, forståelsesfull, "romantisk"

Hilde: fri fra ansvar, lillesøsteren, gjør det hun har lyst til, levende

Lyngstrand: - naiv, snill, romantisk, kunstnertanker, selvsentrert

Vi hadde valgt ut tre dialogbiter, men brukte bare den ene (se vedlegg 4). Det ble understreket at valget av dialogbit er viktig.

Sentrale forhold bør komme fram.

Vi valgte å demonstrere øvelsen først.

Randi og Ian gikk inn i rollene og prøvde å vise hvordan forskjellige tolkninger av teksten (maktforhold m.m.) kunne komme fram ved hjelp av enkle virkemidler, f.eks. stemmebruk (betoning og styrke), kroppsspråk, blikktrening, posisjon i forhold til hverandre, bruk av stol som hjelpemiddel.

Etter dette fikk studentene trene på samme dialogbit. Etter tur viste de så sine løsninger for hverandre. Det kom fram mange forskjellige uttrykk. Det var tydelig at en viktig del av denne øvelsen var gruppenes pre-

sentasjoner for resten av klassen. Alle hadde glede av å se hvor forskjellig en tekst kan tolkes, - og uttrykkes!

4. time: Bildeteater

Vi gikk tilbake til stikkordene for de forskjellige rollenes karaktertrekk. Nå skulle vi komme fram til stemninger, relasjoner og situasjoner mellom dem. Følgende stikkord ble notert: angst, håp, lengsel/dragning, kjærlighet.

Studentene fikk så en orientering om poenget med bildeteater som dramapedago-

gisk øvelse: Et tema som uttrykkes som motiv i en komposisjon formet av kroppsspråk, utført individuelt, parvis eller i gruppe.

Hos oss ble øvelsen utprøvd individuelt først, så i gruppe.

Først ble alle samlet midt i rommet, der de fikk vandre fritt omkring for å kunne konsentrere seg om å ta imot et stikkord, - og å uttrykke dette. Gruppen ble holdt i bevegelse mellom oppgavene. De fikk hjelp til å innlede med konsentrasjon for å kunne gå inn i fiksjonen og til å løse opp med avspenning før ny oppgave. Det ble lagt vekt på at stikkordene skulle stå mest mulig i kontrast til hverandre.

Det ble så dannet grupper som skulle arbeide med hver sitt uttrykk. Hver gruppe fikk så vise sitt bilde for resten av klassen.

Det var tydelig at studentene nå hadde arbeidet bevisst med virkemidler de hadde lært å bruke i dialogbiten. Kroppsspråket ble sterkt framhevet. De var også flinke til å bruke blikket som virkemiddel i komposisjonen. Også ved denne øvelsen viste variasjonen i uttrykkene hvor forskjellig vi kan tolke og formidle en situasjon.

Vanessa Redgrave som Ellida Wangel.
Circle-in-the-Square Theatre,
New York, 1976.
Regi: Tony Richardson.
(Retusjert foto - foto-utlån:
Circle-in-the-Square Theatre).

Det ble understreket at alle løsninger var like gyldige, fordi hensikten med øvelsen nettopp var å utforske innhold i en tekst.

5. time: Forelesning

Myten om kvenen (Ibsens forbindelse med samtidige forfattere)

Myten om havmannen (folkediktning, bergtakningsmotivet m.m.)

Psykoanalyse (før Freud kom på banen)

Oppsummering: Kreativt potensiale

Det var en svært positiv og samarbeidsvillig studentgruppe vi hadde med å gjøre. Det i seg selv er jo svært inspirerende for en lærer. Men det som likevel gjorde sterkest inntrykk, var det store kreative potensialet som kom til uttrykk i gruppa. Det slår til hver gang og rommer utrolige muligheter, bare vi åpner for det.

Studentenes egne kommentarer (skriftlig tilbakemelding) var overveiende positiv. De kom med relevante refleksjoner omkring bruken av metodene. Lærer-i-rolle var den øvelsen som så ut til å ha virket best. Styrken her lå i at læreren som var i rolle kunne stoffet sitt svært godt. Vår vinkling på opplegget var også å få studentene til å prøve lignende opplegg for sine elever. Positive svar har gledet oss mest. På forhånd hadde vi ikke så store forventninger til virkningene av opplegget vårt i denne studentgruppa, siden rammebetingelsene var så stramme. Vi så nok mer på begrensningene enn på mulighetene.

For å klare selv et forholdsvis lite prosjektarbeid, kreves det ganske mye av hver enkelt av oss. Det er ikke godt å få det til rent tidsmessig. Vi har ikke de samme studentene, og hører til på forskjellige fag og avdelinger. To av oss (Randi og Ian) har for en stor del vært opptatt med desentraliserte studier, og er derfor ikke alltid tilstede her ved skolen. Vår motivasjon har i stor grad vært de forpliktelsene vi har i forhold til videreutdanningskurset ved ILS.

Heldigvis blir motivasjon for å legge dramapedagogiske metoder inn i våre egne undervisningsopplegg stigende etter hvert som vi gjør våre erfaringer. Vi begynner å merke ringvirkninger av det vi gjør. Andre

lærere blir interessert i det vi holder på med, og vi hører at studenter har fått inspirasjon til å prøve ut metodene i andre faglige sammenhenger.

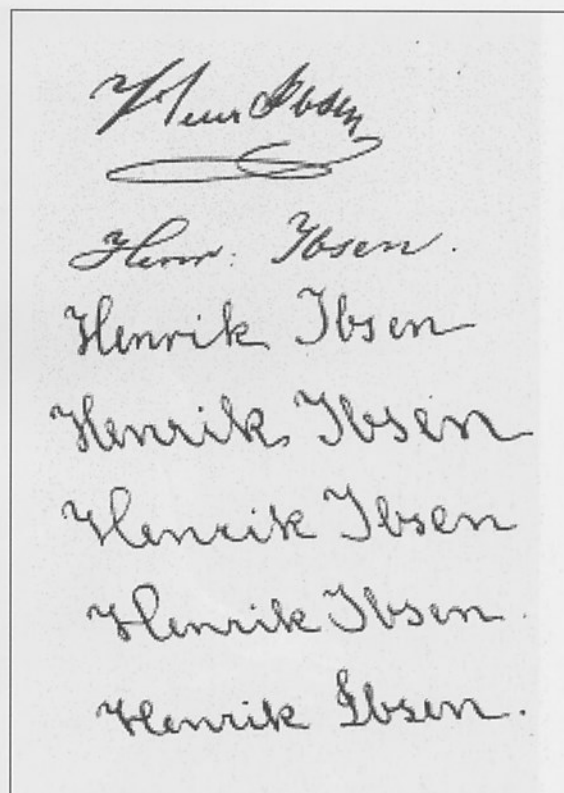
Artikkelforfatterne er tilknyttet Høgskolen i Finnmark

Litteratur

Ibsen, Henrik (1991) *Samlede Verker 2*, De norske Bokklubbene A/S, Gjøvik.

Ilsaas, Tove (1997-1998) *Forelesninger i forbindelse med etterutdanningskurs: 'Metoder i tverrfaglig prosjektarbeid. Epokestudium. Modul 2. "Ibsens verk og 1800-tallet i Norden"*.

Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling (ILS) Universitet i Oslo, Studieplan 1997/1998, Tverrfaglig prosjektarbeid med didaktisk perspektiv - En kunst- og kulturhistorisk tilnærming til epokestudium.

Henrik Ibsens signaturer

Rollefabel (Bolette)

Bolette sitter alene på en benk og broderer. Benken står på et litt avsides sted i hagen, like ved karussdammen. (rekvisitter: sytøy, bøker ved siden av seg)

Studentene får i oppgave å være journalister, ankommet med turistskipet. De skal skrive om stedet og folket som bor der. De har stukket av fra guiden for å få et reellt inntrykk av stedet. Nå har de fått øye på ei ung jente på en benk og har bestemt seg for å intervjuer henne. Journalistene skal være av den pågående typen. Kan finne på å stille nærgående spørsmål om hva som helst.

Jeg (Bolette) sitter fordypet i brodering, strekker litt på meg, får øye på turistskipet ved kaia, snakker halvhøyt med meg selv:

- Å, nå er turistskipet kommet evt. noe mer her
- Jeg lurer på hvor Hilde ble av. Hun går kanskje sammen med denne Lyngstrand som har dukket opp så ofte i det siste. Jeg synes det er ille at hun driver gjøn med stakkars

Lyngstrand. Hilde er litt uskikkelig. Hun savner en mor, Hilde. Det er så sørgelig at Ellida ikke ser det.

- Skal tro hvorfor Arnholm er kommet - kanskje det er far som trenger noen å rådføre seg med. Det er litt synd i far - og Ellida er - ja
- Jeg synes jeg hørte noe! (skvetter opp) Er det noen i nærheten? Nei, det var visst ingenting.
- Åh, en hel flokk! (ser forskrekket ut) Hva! Hvordan er dere kommet inn i hagen? Dette er jo et privat område!

Videre: Avhenger litt av hvordan spørsmålene kommer.

Må prøve å få fram: Lysten til å dra ut
Følelsen av å være innestengt
(kan knyttes til spørsmål om stedet, byen)
Bekymringen over far, mor, Hilde osv.

Liv Ullmann som Ellida Wangel.
Fjemsynsfilm, Oslo, 1979.
Regi: Per Bronken.
(Foto: Arne Borsheim).

Dialogbitene

(fra aktene 2, 4 og 5)

2. akt

WANGEL. *(som står henne ved varden)*.
Kjære Ellida, nu har vi en stund for oss selv
—

ELLIDA. Ja, kom og sett deg her hos meg.

WANGEL *(setter seg)*. Her er fritt og stille.
Nu vil vi tale litt sammen.

ELLIDA. Om hva?

WANGEL. Om deg. Og så om vårt forhold,
Ellida. Jeg ser nok at det kan ikke bli sånn
ved.

(1991: 262)

4. akt

ELLIDA *(reiser seg i heftighet)*. La meg få
lov til å reise fra deg, Wangel!

WANGEL. Ellida —! Ellida —?

ELLIDA. Jo, jo, — gi meg bare lov til det!
Du kan tro meg, — det blir ikke til annet
allikevel. Ikke efter den måte vi to kom
sammen på.

WANGEL *(i beheersket smerte)*. Så vidt

skulle det altså komme imellem oss.

ELLIDA. Det måtte komme således. Kunne
ikke annet.

WANGEL *(ser tungt på henne)*. Altså ikke
vunnet deg gjennom samlivet heller. Aldri, —
— aldri eier deg helt.

(1991: 278)

5. akt

HILDE. Og når De så kommer her hjem
igjen, — vil De så forlove Dem med henne
da? Og gifte Dem med henne også?

LYNGSTRAND. Nei det ville ikke passe
godt sammen. For jeg tør jo ikke tenke på
slikt noe i de første årene. Og når jeg
engang kommer så vidt, så vil hun liksom
være blitt noe gammel for meg, synes jeg.

HILDE. Men enda så vil De ha at hun skal
gå her og tenke på Dem?

LYNGSTRAND. Ja, for det er så nyttig for
meg. For meg som kunstner, forstår De. Og
hun kan jo så lett gjøre det, hun, som ikke
selv har noe riktig livskall. — Men snilt er
det av henne allikevel.

(1991: 285)

Henny Moan som Ellida Wangel.
Nationaltheatret, Oslo, 1968.
Regi: Per Bronken.
Foto: Jan Schwartzott retusjert med blyant.

Skriftlig tilbakemelding fra studentene

Vi delte til slutt ut ark til studentene med fire spørsmål på. De hadde svært kort tid på seg, og svarene må vurderes deretter. Der svarene har vært omtrent likelydende eller sagt omtrent det samme, har vi tatt med bare ett svar. Ved et par spørsmål var det for eksempel mange som svarte bare "Ja".

Spørsmål 1:

Hva er din erfaring fra undervisningen med dramapedagogiske metoder?

Svar:

- Nyttig å lære slike metoder for oss som skal undervise.
- Motiverende å se en tekst på en ny og engasjerende måte der lærer/elever bruker flere sanser.
- Motivasjon for videre arbeid med skjønnlitteratur. Fordypning på en spennende måte.
- Inspirerende. Flott måte å få elevene med/motivert.
- En fin måte å konkretisere vanskelig stoff på.

Spørsmål 2:

Hva lærte du av -

a) lærer i rolle?

Svar:

- Ny måte å nærme seg tekst på. Spent om den virker på elevene.
- Engasjerende/spennende måte å nærme seg stoffet på.
- Bør være godt forberedt. Mye kan styres av læreren selv. Elevene får mye info, uten at de selv trenger å ha lest stykket.
- Motivasjon.
- Syns det var kjempebra! Får stoffet spennende - gleder meg til å bruke det selv i undervisning.

b) Dialogbit?

Svar:

- Fin måte å se at en tekst kan tolkes på utallige måter.
- Engasjerende drama, bruke følelser.
- Uttrykksformer.

- Kreativitet.
- Er usikker på hva hensikten var.

c) Bildeteater?

Svar:

- Har vært borti dette tidligere. Tror det blir vanskeligere med elever i grunnskolen.
- Krevende å tørre å bruke og vise følelser alene og sammen
- Konsentrasjon. Fokuserer på følelser.
- Flott måte å få fram stemningene på.

Noen svar gjaldt alle punktene i spørsmål 2:

- Alt var nye erfaringer, så jeg lærte litt av alt.
- Som lærer har du makt og mulighet til å påvirke elevene til å bli nysgjerrige. Dette er noe alle kan kjenne seg igjen i.

Spørsmål 3:

Var disse metoder som gav deg bedre forståelse/innsikt i teksten?

Svar:

- Ja, spesielt lærer-i-rolle.
- Ja!
- De er med på å gjøre teksten mer levende.

Spørsmål 4:

Tror du dette er metoder du vil bruke i din undervisning i skolen?

Svar:

- Ja!
- Jeg ville ta utgangspunkt i elevene og deres opplevelser og lar dem selv finne muligheter og løsninger.
- Lærer-i-rolle vil jeg bruke, så får vi se med resten.
- Ja, jeg tror jeg vil bruke det. Jeg arbeider med voksne.
- Absolutt!